

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra primární a preprimární pedagogiky

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Lenka Vrbácká

**Využití mikroregionu města Bučovice v předškolním vzdělávání se
zaměřením na poznávání přírody a společnosti**

Olomouc 2013

Vedoucí práce: PhDr. Vlasta Hrdličková, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a užila jen uvedenou literaturu a použité prameny.

V Bučovicích dne 12. dubna 2013

.....
Lenka Vrbácká

Poděkování

Děkuji PhDr. Vlastě Hrdličkové, Ph.D. za odborné vedení mé bakalářské práce, poskytování rad a velmi vstřícný přístup. A děkuji celé své rodině za podporu a pomoc při zpracování práce.

OBSAH

Úvod.....	6
I TEORETICKÁ ČÁST.....	8
1 Poznávání přírody a společnosti v předškolním vzdělávání	9
1.1 Postavení poznávání přírody a společnosti v předškolním vzdělávání v kontextu s reformou vzdělávání	9
1.2 Poznávání přírody a společnosti a Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání.....	10
2 Možnosti realizace poznávání přírody a společnosti v předškolním vzdělávání	13
2.1 Organizační formy využívané k realizaci poznávání přírody a společnosti v předškolním vzdělávání.....	13
2.2 Vyučovací metody využívané k realizaci poznávání přírody a společnosti v předškolním vzdělávání.....	14
2.3 Didaktické prostředky využívané k poznávání přírody a společnosti.....	16
3 Charakteristika mikroregionu města Bučovice	18
3.1 Historie	18
3.2 Přírodní podmínky.....	19
3.2.1 Poloha a geomorfologické podmínky.....	19
3.2.2 Podnebí	20
3.2.3 Vodstvo	20
3.2.4 Rostlinstvo	21
3.3 Průmysl a zemědělství.....	21
3.4 Kultura a školství	22
3.5 Ochrana životního prostředí mikroregionu města Bučovice	24
3.5.1 Národní přírodní rezervace	25
3.5.2 Národní přírodní památky.....	26
3.5.3 Přírodní rezervace.....	26
3.5.4 Přírodní památky	27
3.5.5. Přírodní parky.....	28
II PRAKTICKÁ ČÁST.....	29
4 Projekt Putování po Bučovicku se zajícem Zabu.....	30
4.1 Zajíc Zabu nás seznamuje s rostlinami a stromy	31
4.2 Čím by chtěl být zajíc Zabu, až bude velký.....	34

4.3 Třídíme odpad se zajícem Zabu aneb Chráníme naši planetu Zemi	37
4.4 Poznáváme dopravní prostředky se zajícem Zabu	41
4.5 Společné putování na ekofarmu Jalový dvůr	45
Závěr	49
Seznam pramenů a literatury	51
Seznam příloh	53
Anotace	

Úvod

Předškolní vzdělávání má na našem území dlouhou tradici. Již v minulosti najdu zmínku o potřebě vychovávat děti od nejtělejšího věku nenásilnou formou k poznávání veškerých oblastí lidského života. Protože v té době ještě neexistovala předškolní zařízení, tíha vzdělávání spočívala na rodičích, za něž v současné době částečně přebírá jejich úlohu právě mateřská škola. Nelze však upřít nezastupitelnou úlohu rodiny ve výchově dětí v raném věku a to by si měli uvědomovat jak rodiče, tak i školská zařízení pro předškolní vzdělávání. Příroda a jevy s ní spojené obklopovaly člověka od nepaměti a člověk se s nimi seznamoval již od svých prvních krůčků. Děti by se již od malička měly učit věci a jevy kolem sebe pojmenovávat a poznávat je, měly by přirozenou formou poznávat živou a neživou přírodu. Kromě toho by též měly děti znát své okolí, vědět, kde se narodily, kde bydlí a jaká krajina jejich bydliště obklopuje. To vše je zařazováno v mateřských školách do školských vzdělávacích programů a ty se snaží o to, aby dítě získalo co nejvíce kompetencí ve všech oblastech jeho života. Postupem času bylo nutné přírodu nejen poznávat, ale i chránit, protože vlivem především lidské činnosti, která ji ohrožovala, docházelo mnohdy i k nezvratným změnám. K tomu můžeme využít různé organizační formy, metody i prostředky.

Mikroregion města Bučovice je ze všech stran obklopen krásnou přírodní krajinou, jež je zatím relativně nepoškozena, k čemuž přispívá nejen absence větších průmyslových podniků, ale také důkladná ochrana životního prostředí ze strany státu i občanů. O tom svědčí i velké množství někdy i unikátních chráněných území, která se v okolí našeho města nacházejí.

Téma Využití regionu města Bučovice v předškolním vzdělávání se zaměřením na poznávání přírody a společnosti jsem si vybrala, z toho důvodu, že od dětství jsem se pohybovala velmi často v přírodě. Mám k ní tedy velmi kladný vztah a chtěla bych, aby i naše děti a i další generace mohly žít ve stejně krásném prostředí jako já.

Cílem mé bakalářské práce je návrh využití města Bučovice k realizaci poznání přírody a společnosti.

V **teoretické části** je úkolem seznámit s mikroregionem města Bučovice, se začleněním poznávání přírody a společnosti v dokumentech souvisejících s reformou vzdělávání v České republice na počátku 21. století. Práce je zaměřena na předškolní vzdělávání. Druhá kapitola se již zaměřuje na poznávání přírody v předškolním vzdělávání. Zabývám se zde vyučovacími metodami, formami a didaktickými prostředky, prostřednictvím nichž můžeme poznávání přírody a společnosti realizovat. Třetí kapitola nás seznamuje

s regionem Bučovicka, jeho historií, polohou a geomorfologickými podmínkami, podnebím, vodstvem, rostlinstvem, průmyslem a zemědělstvím, kulturou a školstvím a ochranou životního prostředí. Zaměřuji se také na jednotlivé chráněné krajinné prvky, jichž lze využít v předškolním vzdělávání při realizaci poznávání přírody a společnosti. Kapitola je věnována i samotným Bučovicím, tedy místu, kde bude realizován projekt poznávání přírody, který je rozpracován v praktické části mé bakalářské práce.

V **praktické části** je předložen návrh na využití mikroregionu města Bučovice k realizaci poznávání přírody a společnosti. Návrh je metodicky rozpracován do pěti etap. Jako průvodce jsem si zvolila maskota města, tedy zajíce Zabu, který bude pro děti prostředníkem vstřebávání nových informací. V souladu s Rámcovým vzdělávacím programem se zaměřuji na různé oblasti lidského života. Věnuji se vzdělávacím oblastem Dítě a svět, Dítě a společnost a oblasti Dítě a jeho tělo. V mém projektu se děti seznamují s rostlinnou i živočišnou složkou naší biosféry, s ekologickým tříděním odpadu, s ochranou životního prostředí, s problematikou dopravní výchovy či volby povolání. Hravou formou na základě písni, říkadel, her, výtvarných a praktických činností se seznamují se svým nejbližším okolím a naplňují tak základní požadavek nejen Rámcového vzdělávacího programu a Školských vzdělávacích programů, ale také jednu z základních myšlenek našeho prvního velkého učitele Jana Amose Komenského.

V závěru práce uvádím seznam použité literatury a pramenů, připojuji přílohy, které jsou prakticky využívány v daném projektu.

I TEORETICKÁ ČÁST

1 Poznávání přírody a společnosti v předškolním vzdělávání

První pokusy o zavedení předškolní výchovy a sepsání dokumentů, v nichž se hovoří o předškolním vzdělávání lze pozorovat již v 16. století. Prvním uceleným spisem zabývajícím se předškolní výchovou je bezesporu Informatorium školy mateřské Jana Amose Komenského. První mateřské školy se však objevily až v 19. století. Kladly důraz především na výchovu náboženskou a mravní. Cílem byla výchova od nejtělejšího věku a zaměřovala se mimo jiné i na poznávání přírody, společenských vztahů a lidské práce.

Ve 20. století se objevuje snaha o vytvoření reforem předškolních institucí, která zpracovala vzdělávací obsah pro mateřskou školu obsahující oblasti zabývající se člověkem, zvířaty, rostlinami a životem v rodině. Intenzivní rozvoj předškolního vzdělávání nastal po druhé světové válce, kdy vznikaly další dokumenty a z praxe vzešel požadavek na vytvoření celonárodních osnov.

1.1 Postavení poznávání přírody a společnosti v předškolním vzdělávání v kontextu s reformou vzdělávání

V roce 2001 zveřejnilo Ministerstvo školství, tělovýchovy a sportu Národní program rozvoje vzdělávání v České republice, tzv. Bílou knihu, který vznikl na základě usnesení vlády České republiky č. 277 ze dne 7. 4. 1999. Tímto momentem byl do vzdělávací soustavy zaveden nový systém kurikulárních dokumentů pro vzdělávání žáků od 3 do 19 let. Dokumenty vytvářené na státní úrovni představuje právě Národní program rozvoje vzdělávání v České republice, který formuluje požadavky na vzdělávání celého vzdělávacího systému, a Rámcové vzdělávací programy pak vymezují závazné rámce pro jednotlivé etapy vzdělávání.

Národní program rozvoje vzdělávání v České republice v kapitole o předškolním vzdělávání upřednostňuje institucionální předškolní vzdělávání, které má za cíl pod odborným vedením vytvářet vhodné podmínky pro rozvoj a vzdělávání dětí. Dokument též doporučuje v rámcových vzdělávacích programech zdůraznit nutnost styku dětí s přírodou, která mu „poskytuje komplex informací nezbytných pro chápání fungujících vazeb a možností být aktivní, vytvářet co nejvíce příležitostí k přímým stykům dítěte se zdravým životním prostředím“ (MŠMT, Tauris 2001, s. 46).

1.2 Poznávání přírody a společnosti a Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

Rámcové vzdělávací programy (dále jen RVP) jsou veřejné dokumenty přístupné pro pedagogickou i nepedagogickou veřejnost. Vychází z Národního programu vzdělávání (viz výše) a vymezují rámce vzdělávání pro jednotlivé etapy vzdělávání. Podle zásad RVP si pak každá škola vytváří vlastní školní vzdělávací program, který je základem vzdělávání na jednotlivých školách.

Ve své práci se dále budu věnovat pouze Rámcovému vzdělávacímu programu pro předškolní vzdělávání (dále jen RVP PV). Ten „vymezuje hlavní požadavky, podmínky a pravidla pro institucionální vzdělávání dětí předškolního věku.“ (Smolíková a kol., 2004, str. 6)

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání je vhodně přizpůsoben věku a úrovni myšlení dětí a je rozdělen do pěti vzdělávacích oblastí:

- Dítě a jeho tělo
- Dítě a jeho psychika
- Dítě a ten druhý
- Dítě a společnost
- Dítě a svět

V těchto oblastech jsou stanoveny dílčí cíle, vzdělávací nabídka a očekávané výstupy dětí, kterých mají dosáhnout na konci předškolního vzdělávání. (Smolíková a kol., 2004)

V RVP PV se na poznávání přírody a společností zaměřuje zejména oblast - Dítě a svět, jejímž prostřednictvím se dítě seznamuje s okolním světem a tím, co se kolem něj děje. Dítě se učí základům odpovědného přístupu k životnímu prostředí.

Pedagogům slouží k naplnění stanovených záměrů **dílčí vzdělávací cíle**, k nimž patří např. seznamování s místem, ve kterém dítě žije, a utváření pozitivního vztahu k němu, vytváření elementárního povědomí o širším přírodním prostředí, o jeho rozmanitosti, vývoji a neustálých proměnách, pochopení, že změny způsobené lidskou činností mohou prostředí nejen chránit a zlepšovat, ale i poškozovat a ničit. Dalším cílem je osvojení si poznatků a dovedností potřebných k vykonávání jednoduchých činností v péči o okolí a spoluvytváření zdravého prostředí a k ochraně dítěte před nebezpečnými vlivy. Cílem je též rozvíjet schopnost přizpůsobovat se podmínkám vnějšího prostředí a jeho změnám.

K naplnění těchto cílů slouží pedagogovi pestrá **vzdělávací nabídka**, která zahrnuje např. pozorování blízkého prostředí, okolní přírody, vycházky do přírody nebo různé výlety. Důležité jsou také aktivity zaměřené na získávání orientace v obci, sledování událostí a účast na akcích, které jsou dítěti blízké. Je možné též zařazovat různé hry a aktivity na téma dopravy, cvičení bezpečného chování v dopravních situacích, kterých se dítě běžně účastní. Při svých činnostech se dítě přirozeně seznamuje s přírodním okolím, sleduje rozmanitost a změny v přírodě (příroda živá i neživá, přírodní jevy a děje, rostliny, živočichové, krajina a její ráz, podnebí, počasí, ovzduší, roční období). Vhodně je možno též využít různé ekologicky zaměřené aktivity a ekohry, rozvíjet činnosti vedoucí k péči o životní prostředí a okolní krajinu.

Očekávanými výstupy rozumíme určité dovednosti, vědomosti a návyky, kterými by dítě na konci předškolní docházky mělo disponovat. Patří k nim např. bezpečná orientace ve známém prostředí (domov, budova mateřské školy, blízké okolí), osvojení si elementárních poznatků o okolním prostředí a jejich využití v dalším učení a životní praxi. Dítě by si mělo umět všimnout změn a dění v nejbližším okolí, porozumět jim a přizpůsobit se jim doma i v mateřské škole. Důležité je, aby dítě mělo povědomí o významu životního prostředí a uvědomilo si, že svým jednáním ho může ovlivnit, např. péčí o ně.

Z hlediska zahájení učení a celoživotního vzdělávání jsou důležité **klíčové kompetence** dětí předškolního věku. Tím rozumíme soubor schopností, vědomostí, dovedností a postojů, které jsou potřebné pro další plnohodnotné zapojení dítěte do společnosti. V Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání rozlišujeme tyto klíčové kompetence:

- Kompetence k učení
- Kompetence k řešení problému
- Komunikativní
- Sociální a personální
- Činnostní a občanské

V rámci **kompetence k učení** by dítě ukončující předškolní vzdělávání mělo zvládnout soustředěné pozorování, zkoumání a objevování souvislostí a získanou zkušenost uplatnit v praktických situacích a v dalším učení. Mělo by mít elementární poznatky o světě lidí, kultury, přírody i techniky, který ho obklopuje. Učení by mělo být nejen spontánní,

ale i vědomé, dítě by mělo postupovat podle zadaných instrukcí, mělo by zvládnout práci dokončit a dobrat se výsledků.

V rámci **kompetencí k řešení problémů** si dítě všímá dění a problémů v jeho nejbližším okolí, řeší problémy, na které stačí. Chápe, že vyhýbat se řešení problémů nevede k žádnému cíli, ale že jeho řešení je naopak výhodou.

Oblast **komunikativních kompetencí** předpokládá ovládnutí řeči ve vhodně formulovaných větách, samostatné vyjádření vlastních myšlenek, porozumění slyšenému a vedení smysluplného dialogu. Dítě v běžných situacích komunikuje bez zábran s dětmi i dospělými, rozšiřuje si slovní zásobu a aktivně ji používá.

Dítě ukončující předškolní docházku v rámci **sociální a personální kompetencí** samostatně rozhoduje o svých činnostech, umí si vytvořit svůj vlastní názor a smysluplně jej vyjádřit, ve skupině se dokáže prosadit, ale i se podřít. Uplatňuje základní společenské návyky a pravidla společenského styku, dětským způsobem projevuje citlivost a ohleduplnost k druhým, je schopné respektovat druhé, uzavírat kompromisy.

V rámci poslední **činnosti a občanské kompetence** dokáže svoje činnosti a hry plánovat, organizovat, řídit a vyhodnocovat, odhaduje rizika svých nápadů, dokáže se přizpůsobovat okolnostem. Zajímá se o druhé i o to, co se kolem něj děje, má základní představu o tom, co je v souladu se základními lidskými hodnotami a normami a co je s nimi v rozporu, snaží se podle toho chovat. Ví, že není jedno, v jakém prostředí žije, uvědomuje si, že svým chováním se na něm podílí a že je může ovlivnit. Dbá na osobní zdraví a bezpečí svoje i druhých, chová se odpovědně s ohledem na zdravé a bezpečné okolní prostředí (přírodní i společenské). (Smolíková a kol., 2004)

Z Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání vychází **školní vzdělávací programy pro předškolní vzdělávání**, které si sestavují jednotlivé mateřské školy v souladu se školskými dokumenty a jsou povinnou součástí dokumentace mateřské školy. Tento dokument je dokumentem veřejným a odpovědnost za jeho vytvoření má ředitelka mateřské školy, ale na jeho tvorbě by se měl podílet celý pedagogický sbor. Každý pedagog si připravuje v jeho rámci svůj vlastní třídní vzdělávací program, který svým obsahem odpovídá věku, zájmům, možnostem a potřebám dětí dané třídy a také způsobu práce pedagoga. Každá mateřská škola zařazuje v souladu s Rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání v oblasti Dítě a svět konkrétní plány na poznávání přírody a společnosti.

2 Možnosti realizace poznávání přírody a společnosti v předškolním vzdělávání

Podle vzdělávacích cílů Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání i školních vzdělávacích programů má předškolní výchova seznamovat dítě s místem, kde žije, jeho nejbližším okolím a vytvářet pozitivní vztah dítěte k přírodě. Ke splnění těchto cílů je možno dospět výběrem vhodných organizačních forem práce a metod.

2.1 Organizační formy využívané k realizaci poznávání přírody a společnosti v předškolním vzdělávání

S vývojem vzdělávání souvisí i vývoj organizačních forem, v nichž se realizuje vyučování. Již od doby J. A. Komenského si svou funkčnost jako organizační forma vyučování udržela především vyučovací hodina. Nelze ji však chápat jen jako formu univerzální. Postupem času došlo k utváření nových variabilních, pružných a otevřených organizačních forem, které odpovídají především měnícím se cílům a podmínkám jednotlivých škol.

Ve velmi pestrých organizačních formách vyučování lze vyčlenit podle Skalkové (2007) jako základní tyto:

- frontální vyučování,
- skupinové a kooperativní vyučování,
- individualizované a diferencované vyučování,
- systém různých organizačních forem uplatňovaných při realizaci projektů a integrovaných učebních celků,
- domácí učební práce žáků.

Tyto formy se v praxi vzájemně prolínají a podporují, každá z nich je používána v mnoha variantách. Učitel si volí nejvhodnější z nich v závislosti na cíli své práce, charakteru látky, připravenosti a specifických potřebách žáků a možnostech, které v dané škole má k dispozici. Spolu s vývojem školy se rozvíjely i možnosti prostředí, v němž se vyučování realizovalo. Může probíhat také jinde než ve třídách. V mimoškolním prostředí je možné realizovat výuku při vycházkách do přírody nebo na exkurzích. Současným trendem v předškolním vzdělávání je zřizování koutků přírody přímo v prostorách mateřské školy, kde si můžou děti samy vyzkoušet výsadbu, péči a sklizeň plodin, které si v tomto prostoru samy vypěstují. Ve třídě můžeme též realizovat různé jednoduché pokusy.

V předškolním vzdělávání používáme při poznávání přírody a společnosti různé organizační formy výuky:

- **Výuka ve třídě** se zaměřujeme na různé ekologicky zaměřené hry, výstavky přírodnin nebo práci s přírodními materiály. Nedílnou součástí je též četba z knih a časopisů zaměřených na poznávání přírody. Tyto činnosti mohou probíhat v malých skupinách nebo individuálně.
- Činnost dětí v předškolním zařízení bývá doplňována pobytem **na školní zahradě**. I zde je možné využít nejrůznějších her s přírodním materiálem a přírodninami, děti mají možnost sledovat živočichy a rostliny, popř. na školním záhoně pěstovat některé z nich. Děti touto formou mohou v součinnosti s RVP pozorovat blízké přírodní prostředí, sledovat jeho rozmanitost a změny v něm. Děti v mateřské škole pobývají venku pravidelně nejméně dvě hodiny. Můžeme volit formu pobytu na školní zahradě nebo vycházku.
- **Na vycházce** se děti učí praktické orientaci v obci, je jim zprostředkováno poznání přírodního okolí, sledování rozmanitostí a změn v přírodě (příroda živá i neživá, přírodní jevy a děje, rostliny, živočichové, krajina a její ráz, podnebí a počasí, ovzduší, roční období aj.). Dítě má též možnost pozorovat životní podmínky a stav životního prostředí, poznávat ekosystémy (les, louka, rybník) apod.
- **Koutek přírody** je možné zřídit v nevyužitých prostorách mateřské školy, nejčastěji si děti mohou vyzkoušet pěstování rostlin, pečování o ně, zalévání a následnou sklizeň užitkových rostlin. Na jaře si mohou děti vypěstovat jarní obilí, které mohou popřípadě ve Velikonočním období doplnit svými výrobky. Dítě si vytvoří návyky, které může využít při své činnosti doma na zahradě, naučí se manipulovat se zahradním náradím jako jsou například motyčka, hrábě nebo konev.

2.2 Vyučovací metody využívané k realizaci poznávání přírody a společnosti v předškolním vzdělávání

Každý učitel má v současné době velké možnosti ve výběru vyučovacích metod. Také jejich vymezení je poměrně složité a existuje několik hledisek jejich členění. Methodos je slovo řeckého původu a znamená cestu, postup. V didaktice pod pojmem vyučovací metoda chápeme“ způsoby záměrného uspořádání činností učitele a žáků, které směřují ke stanoveným cílům.“ (Skalková, 2007, s.181)

Nejznámějším členěním vyučovacích metod je členění podle Maňáka (1995). Pro potřeby předškolního vzdělávání se jako nejvhodnější jeví členění podle Opravilové (1988), jež uvádí třídění metod podle následujících hledisek:

1. Podle zdroje získávání poznatků:

- metody slovní (monologické- vyprávění, výklad, popis, dialogické -rozhovor, beseda, poslech nahrávek),
- metody názorné (pozorování, předvádění - demonstrace, film, televize),
- metody praktické činnosti (praktické cvičení, získávání smyslových zkušeností).

2. Podle organizačních forem činností učitelky:

- metody skupinové práce s dětmi,
- metody kolektivní práce s celou třídou – frontální,
- metody individuálního vyučování.

3. Podle charakteru poznávací činnosti a míry samostatnosti dítěte:

- metody heterodidaktické - činnost vede učitelka, patří sem i metody motivační,
- metody autodidaktické - samostatné činnosti dítěte bez zásahu učitelky.

4. Podle druhu užitého logického postupu:

- metody analytické,
- metody syntetické,
- metody srovnávací,
- metody induktivní,
- metody deduktivní.

5. Podle etap procesu rozvíjení poznání:

- metody seznamovací – výklad, rozhovor,
- metody opakovací – procvičování,
- metody zkoušení, prověřování a hodnocení.

(Opravilová, 1988)

V poslední době se stále více ve vyučovacím procesu uplatňuje takzvané problémové vyučování, které je zaměřené na řešení problému, pomocí něhož si dítě osvojuje nové poznatky, objevuje souvislosti, vyvozuje závěry z vlastních chyb.

Nejpřirozenější vyučovací metodou v předškolním vzdělávání je bezesporu hra, při které děti přirozenou formou získávají nové vědomosti. Dítě musí také spolupracovat

s ostatními dětmi, osvojuje si komunikativní dovednosti a učí se organizovat svoji vlastní činnost.

Rozšířenými metodami v mateřských školách jsou též metody rozhovoru, vyprávění, vysvětlování, popisy, práce s knihami, obrázky a jinými didaktickými materiály. V oblasti poznávání přírody a společnosti můžeme též využít práci s atlasy rostlin a zvířat, herbářů, encyklopedií, které jsou sestaveny se zřetelem na věk dítěte.

Při pobytu mimo školské zařízení, při vycházce nebo na školní zahradě je možné užívat též metody pozorování okolního světa, kdy s dětmi venkovní prostředí nejen pozorujeme, ale srovnáváme též změny, ke kterým v průběhu času dochází. Vhodné je například sledovat změny v přírodě v průběhu kalendářního roku.

Vhodnou metodou především u předškolních dětí je metoda dramatizace, kdy děti mohou ztvárňovat i změny v přírodním prostředí. Předškoláci milují též metodu pokusu, při které si mohou prakticky vyzkoušet, jak přírodní jevy fungují.

Vyučovací metody volíme vždy tak, aby vyhovovaly potřebám a zájmům dětí, věkovým zvláštnostem a jejich vzrůstajícím zkušenostem.

2.3 Didaktické prostředky využívané k poznávání přírody a společnosti

Didaktické prostředky „jsou všechny materiální předměty, které zajišťují, podmiňují a zefektivňují průběh vyučovacího procesu“ (Skalková, 2007, s. 249).

Pro předškolní vzdělávání se nejlépe hodí členění podle Opravilové (1988):

- hračky (soubory zvířátek, stavebnice, mechanika, hry a hlavolamy, tradiční a moderní elektronické hračky),
- didaktické pomůcky,
- umělecké prostředky,
- sdělovací prostředky (rozhlas, televize, film).

Nejdůležitějším didaktickým prostředkem nejen v předškolních zařízeních je podle mě příroda sama. Poskytuje nám nepřeberné množství předmětů, které vedou dítě k rozšiřování jeho vědomostí a znalostí. Při vycházkách nebo pobytu na školní zahradě používáme metodu pozorování jednotlivých předmětů. Také v mateřské škole může být zřízen tzv. koutek přírody, ve kterém mohou být umístěny nejenom přírodniny nebo rostliny, ale také akvárium

či terárium s malými živočichy. Při pozorování rostlin i živočichů můžeme využít různých atlasů, encyklopedií, obrázků, modelů či videonahrávek.

3 Charakteristika mikroregionu města Bučovice

Tato kapitola je zaměřena na charakteristiku mikroregionu města Bučovice z hlediska jejího historického vývoje, přírodních podmínek, vývoje průmyslu a zemědělství, kultury a školství a ochrany životního prostředí.

3.1 Historie

Jak dokazují mnohé archeologické nálezy na tomto území, byla oblast Ždánického lesa a Poltaví, kam spadá bučovický region, osídlena již ve starší době kamenné. V katastru města se našly různé předměty a hroby dokládající působení nejstarších předků člověka, pozůstatky keltského, germánského i slovanského osídlení. Mnohé obce jsou podle historických pramenů zmiňovány již ve 13. století a vznikaly tak, jak jim to dovozovala okolní krajina. Bučovice vznikly v údolí u vodního toku, dnes nazývaného Litava.

Do historie kraje se zapsaly dva významné šlechtické rody – Kounicové a Lichtenštejní, držitelé zdejších panství, Slavkov, Bučovice a Ždánice. Zatímco Slavkovsko je spojeno s rodem Kouniců, Bučovice se pojí s knížecím rodem Lichtenštejnů. Ten se zde usadil v předbělohorském období a navázal na dědictví svých předchůdců, kterými byli Šemberové z Boskovic. Zachovalý bučovický renesanční zámek je příkladem reprezentativního sídla bohatého aristokrata. Jedná se o unikátní stavbu ve stylu italské renesance s ojedinělou manýristickou výzdobou interiérů. Zdejší kraj byl až do Bílé hory místem, kde spolu pokojně žili příslušníci mnoha náboženských vyznání, katolíci, luteráni, podobojí, čeští bratři, novokřtění, Židé. V pobělohorském období zde zůstali pouze katolíci, Židé a tajní evangelíci. Významná židovská obec přetrvala v Bučovicích v podstatě až do 2. světové války, o čemž ještě před několika desítkami let svědčila synagoga v oblasti dnešního Komenského náměstí a doposud zachovaný židovský hřbitov.

Přirozenými středisky obchodu a řemesel byla už od dob středověku města. Bučovice se v historických pramenech připomínají již ve 13. století. Tehdy vznikly jako středisko obchodu a řemesel na významné cestě spojující Brno s Uhrami. Největší rozkvět prožívaly v 16. století za vlády Černožských z Boskovic. Rozvíjelo se soukenictví, obuvnictví, pekařství, bednářství a další. Nový rozvoj začal v 18. století, kdy zde byla významná výroba lidové fajánse. V 19. století dostává řemeslo v Bučovicích nový impuls především zásluhou Židů, kteří zde zakládají většinu podniků, například soukenické továrny, sladovnu či továrnu na výrobu dřevěného zboží. Tento stav trvá v podstatě až do začátku 2. světové války a vzniku společného vlastnictví výrobních prostředků. Po roce 1945 se rozvinulo strojírenství

a chemický průmysl. Přelom 20. a 21. století na tyto tradice navázal, prosazuje se zde výroba netkaných textilií.

3.2 Přírodní podmínky

3.2.1 Poloha a geomorfologické podmínky

Bučovice leží na území bývalého okresu Vyškov, jehož jedna třetina je pokryta lesy a zbytek tvoří zemědělská půda, sídla, komunikace apod. Tato oblast se nachází na styku dvou geologicky odlišných systémů – Hercynského a Karpatského, jejichž dělicí linií je Vyškovská brána. Tato skutečnost podmiňuje poměrnou pestrost přírodních podmínek a vzájemné mísení prvků. Bučovice se nachází na řece Litavě ve zvlněné krajině Litenčické pahorkatiny pod severními výběžky Ždánického lesa. Ze severu je město omezeno poměrně příkrým hřbetem Kalvárie. Město leží na mírném svahu a jeho nadmořská výška je 230 metrů. Západovýchodní osu tvoří poměrně frekventovaná silnice I. třídy číslo 50, která je zároveň evropským tahem E50 a která spojuje dálnici D1 s hraničním přechodem na Slovensko ve Starém Hrozenkově. Tok Litavy sleduje též železniční trať Brno – Veselí nad Moravou. Bučovice jsou vzdáleny 18 km od Vyškova a 35 km od Brna. Ve vzdálenosti 10 km leží malá města, na západě Slavkov u Brna a na jihu Ždánice.

Území spadá do tří geomorfologických celků, které se od sebe značně liší. Prvním celkem je Dražanská vrchovina, která je součástí soustavy vrchoviny Brněnské. Základním krajinným prvkem jsou rozsáhlé zbytky zarovnaného povrchu, který byl vytvořen v různých obdobích. Jednotlivé plošiny jsou odděleny říčními údolními. Vyškovská brána je druhým celkem, který zabírá území Vyškova. Patří do soustavy Vněkarpatských sníženin a je sníženinou mezi Hornomoravským úvalem a úvalem Dyjsko-svrateckým. Příkřejší svahy jsou nakloněny k západu, mírně skloněné svahy jsou pak orientovány k jihu a jihovýchodu. Údolí jsou zde poměrně široká a mělká, větší vodní toky jsou vesměs obklopeny údolními nivami. Bučovice se nachází na území třetího celku, a to Karpatské oblasti.

Na Bučovicku se stýká Bučovická pahorkatina se Ždánickým lesem. Reliéf těchto celků je mírně zvlněný, charakteristické jsou široce zaoblené rozvodní hřbety a široce rozevřená údolí. Hřbety se nejčastěji vyskytují ve výšce 300 – 430 m. n. m. Bučovice leží ve Středomoravských Karpatech, městská zástavba je soustředěna na jižních svazích geomorfologického celku Litenčická pahorkatina a v širokém údolí řeky Litavy, od kterého

směrem k jihu pokračuje geomorfologický celek Ždánický les. Sprašového hlíny byly v minulosti těženy jako cihlářská surovina. Z hlediska surovinových zdrojů zasahuje do sledované oblasti ložisko přírodních uhlovodíků Kloboučky (ropa, zemní plyn) s chráněným ložiskovým územím Mouřínov. Ropa je velmi kvalitní a využívá se především ve farmaceutickém průmyslu.

Díky komunikačnímu a sídelnímu významu údolí Litavy je reliéf značně pozměněn, koryta vodních toků byla napříměna a upravena, na orné půdě se projevuje vliv vodní eroze. Naopak v jižní části je povrch relativně členitý a zalesněný a poskytuje možnosti pro turistiku a pobyt v přírodě.

3.2.2 Podnebí

Klimatické poměry mají odlišný charakter v již zmíněných oblastech. Teplota postupně klesá s nadmořskou výškou. Maximální teplota se v měsíci červenci pohybuje okolo 36 stupňů Celsia, minimální naměřená teplota dosáhla až k minus třiceti stupňům Celsia. Vegetační období v této oblasti trvá od konce března do začátku listopadu. Území je normálně zavlažené, 63 % srážek spadne v teplém půlroce. Množství srážek ročně značně kolísá, počet dnů se sněhovou pokrývkou se pohybuje mezi 40 v nejnižších polohách a 70 v polohách vyšších. Bučovice leží v teplé klimatické oblasti s dlouhým, teplým a suchým létem. Přechodné období je velmi krátké, s teplým až mírně teplým jarem i podzimem. Zima je krátká, mírně teplá, suchá s velmi krátkým trváním sněhové pokrývky. Průměrné roční teploty se v Bučovicích pohybují od 8,7 do 8,8 stupňů Celsia (Minařík 2005, s. 8).

Bučovice patří s ohledem na nadmořskou výšku mezi normálně až slabě zavlažená místa republiky. Nejvyšší srážky zaznamenáváme nejčastěji v srpnu, nejnižší pak připadají na únor.

3.2.3 Vodstvo

Území celé oblasti náleží k úmoří Černého moře. Povrchové vody odtékají do povodí Hané a Dyje. Bučovice se nachází v povodí řeky Litavy, která je levostranným přítokem Svatky. Pramení v Chříbech pod vrchem Brdo, 19 km východně od Bučovic. Město Bučovice se nachází v povodí střední a dolní Dyje. Litava má v katastru Bučovic dva přítoky, a to potoky Kloboučka a Žlebový potok.

V roce 2011 byly dokončeny vodní nádrže s biocentrem v místní části Vícemilice. Kaskáda nádrží leží jihozápadně od obce v prostoru původního, dávno zaniklého rybníka. Hlavním účelem stavby bylo zlepšení stavu protipovodňové ochrany níže položených území

vytvořením dostatečného prostoru pro usměrnění průtoku v řece Litavě. Realizací stavby vodního díla má dojít ke zlepšení stavu krajiny. Budou zde obnoveny biotopy menších stojatých vod a navazujících pobřežních a mokřadních ekosystémů. (viz obr.1)

Obr.1 - Vodní nádrž biocentrum Vímilice (Foto: Lenka Vrbácká)

3.2.4 Rostlinstvo

Postavení sledované oblasti je v rámci republiky jedinečné právě proto, že se nachází na rozhraní již výše zmiňovaných geomorfologických celků. Flóra oblasti je tudíž velmi pestrá, k čemuž též přispívá pestrost jejího reliéfu. Díky ideálním podmínkám pro zemědělství však bohužel v nedávné době došlo ke značnému pozměnění původních ekosystémů. Bučovice a okolí lze zařadit do Ždánicko-litenčického bioregionu, kde převažuje dubobukový vegetační stupeň. Na lesy navazují travinné porosty lemované keři. Z intenzivně využívaných ploch převažují pole a časté jsou též sady. Celkově v tomto bioregionu převažuje orná půda. Lesy zaujímají asi pětinu území. V dřevinné skladbě převažuje dub, bříza, habr, modřín, borovice, buk a smrk. Travní porosty zaujímají přibližně 3 % plochy, vodní plochy 0,8 % území.

3.3 Průmysl a zemědělství

Jak již bylo výše zmíněno, počátky průmyslové výroby v Bučovicích spadají již do první poloviny 19. století. Nejvýznamnějším počinem bylo založení firmy na zpracování dřeva, což ovlivnilo skladbu průmyslu na další desetiletí. Firma si vybrala pozemky s výhodnou polohou mezi centrem města a železniční tratí. Dřevařská a nábytkářská výroba se stala pro Bučovice typická i v dalším století. Po roce 1989 však firma zkrachovala a její připomínkou je dodnes obrovský opuštěný areál, který čeká na své další využití.

Ve městě dnes najdeme zástupce potravinářského průmyslu, kterým je firma Bajer s. r. o., průmyslu textilního Pegas Nonwovens a.s., Dina-Hitex, s. r. o. a průmyslu strojírenského

firma Bučovice-Tools, a.s. Na katastru města se též nachází několik lokalit s těžbou kvalitní ropy, které jsou ve správě Moravských naftových dolů, a.s.

Podmínky pro zemědělství jsou v katastru Bučovic příznivé. Nacházejí se zde černozemě a hnědozemě, příznivé jsou i klimatické podmínky. Centrem zemědělské výroby ve městě a okolí byly v minulosti Marefy. Dnes zde působí firmy Proagro, s. r. o. Marefy a EB Klas, s. r. o. Vícemilice, které se zaměřují především na pěstování obilovin, luštěnin a řepky. Živočišná výroba není v současnosti v oblasti příliš rozšířena.

3.4 Kultura a školství

Oblast Bučovicka byla a je velmi příjemným a klidným místem pro život, ačkoli je jen několik desítek kilometrů vzdálena od Brna. K tomu přispívá zdravé životní prostředí, relativní dostatek pracovních míst a dostupnost bydlení. Zdejšího kraje se ani příliš nedotkly negativní jevy minulých let, není zde žádný životní prostředí výrazně znečišťující průmysl, obyvatelé si stále zachovávají silný vztah ke svým rodným obcím a městům. Okolní téměř nedotčená příroda vybízí k rekreačním, sportovním i kulturním aktivitám a aktivnímu trávení volného času.

V poslední době se významně změnil i vzhled obcí. Opravy komunikací, veřejných staveb, škol, obecních úřadů a především plynofikace zkvalitnily život zdejších občanů. Obce žijí bohatým kulturním a společenským životem, čímž navazují na historii regionu. Významná je též účast na spolkovém dění, nejpočetněji jsou zastoupeny sportovní oddíly a hasičské sbory, existují však i ochotnické a folklórní spolky.

K 31. 12. 2012 dle údajů získaných z odboru evidence obyvatelstva Městského úřadu Bučovice ve městě a jeho přidružených obcích (Černčín, Kloboučky, Marefy a Vícemilice) bydlelo 6415 osob, z toho 3233 žen. V roce 2012 se narodilo 68 dětí a zemřelo 59 obyvatel. Počet obyvatel se nepatrně snížil, přistěhovalých bylo pouze 110 obyvatel, zatímco počet odstěhovaných obyvatel byl 142.

Ve městě a jeho částech najdeme 6 mateřských, 2 základní a 2 střední školy, Gymnázium a Obchodní akademie Bučovice, které byly k 1. 7. 2012 sloučeny do jednoho subjektu. K aktivnímu využití volného času pro předškolní, školní mládež i širokou veřejnost slouží Základní umělecká škola Bučovice a Dům dětí a mládeže Bučovice. (viz obr.2)

Obr.2 - Školy Bučovice (Foto: Lenka Vrbácká)

Poznávací a kulturní činnost města je soustředěna do budovy zámku a Katolického domu. Zámek je přístupný s průvodcem, k vidění je několik sálů, kaple a zámecká zahrada. Sídlí zde i městské muzeum se stálou historickovlastivědnou expozicí regionu. Několikrát do roka se zde pořádají tematické výstavy. V Katolickém domě pracuje Spolek přátel Katolického domu, který organizuje kulturní akce nejen k církevním svátkům, ale má i velmi rozsáhlou přednáškovou činnost. Velmi aktivní je též Městská knihovna Anny Šperkové, která kromě půjčování knih pořádá přednášky různého zaměření.

Sportovní vyžití poskytuje obyvatelům města sportovní areál v Hájku se dvěma fotbalovými hřišti, tenisovými kurty a vyhřívaným koupalištěm. Ke sportování jsou též využívána hřiště u základních škol a krytý bazén, který se nachází mezi oběma školami.

Bučovice jsou řazeny k městům, která patří k významným cílům poznávací turistiky. Nacházejí se zde významné stavebně-historické památky, které každoročně lákají řadu turistů. Jde především o renesanční zámek se zámeckou zahradou. Zámek nechal postavit tehdejší majitel bučovického panství Jan Šembera Černoohorský z Boskovic ve druhé polovině 16. století v renesančním slohu podle plánů J. Strady. Ten navrhl i výzdobu interiérů, na nichž pracovala řada italských umělců. Zámek je čtyřkřídlovou trojpodlažní budovou s arkádovými ochozy a je obklopen renesanční zahradou. Objekt i zahrada prošly ve své historii řadou stavebních úprav, avšak zámek je doposud považován za nejčistší renesanční stavbu mimo Itálii. (viz obr.3)

Obr.3 - Zámek Bučovice (Foto: Lenka Vrbácká)

K dalším stavebním památkám ve městě patří raně barokní kostel Nanebevzetí Panny Marie z první poloviny 17. století, pozdně barokní radnice z roku 1765 či kubistický dům z let 1913–14. Dříve početná židovská komunita je připomínána již jen židovským hřbitovem s náhrobky od 17. století do roku 1940. (viz obr.4)

Obr.4 - Židovský hřbitov (www.bucovice.cz)

Vedle poznávacích forem rekreace může být město východiskem výletů do řady okolních historických lokalit pro nenáročnou turistiku nebo cykloturistiku. V blízkosti se nachází především Přírodní park Ždánický les a značenými stezkami je možné se dostat i do nedalekých Chřibů.

3.5 Ochrana životního prostředí mikroregionu města Bučovice

Nejvýraznějším problémem města z hlediska znečištění životního prostředí je průtah hlavní silniční komunikace centrem města západovýchodního směru po celé jeho délce. Kromě exhalací, hluku a nebezpečí kolizí představuje tato komunikace i bariéru, která rozděluje město na dvě části. Hlavním znečišťovatelem ovzduší je silniční doprava.

Problémy jsou též v oblasti čistoty vody. Řeka Litava je velmi silně znečištěná, na území města většinou postrádá břehové porosty a její funkce pozitivního krajinného prvku je tak výrazně snížena. Uvedení čistírny odpadních vod do provozu v roce 1995 sice přispělo k výraznému zlepšení kvality vody, ale dokud nebude vybudována kanalizace v celém městě a okolí, nebude mít ani čistírna stoprocentní efekt.

Obytné prostředí Bučovic lze označit za kvalitní, protože se zde nevyskytují žádná rozsáhlejší sídliště bytových domů, značná část bytů je v rodinných domech. Zázemím veřejné zeleně disponují okrajové části i centrum města.

Zlepšení životního prostředí lze očekávat v souvislosti s dokončením technické infrastruktury a případným vybudováním silničního obchvatu.

Ždánický les

Přírodní park Ždánický les byl zřízen nařízením Okresního úřadu ve Vyškově 24. dubna 1996. Ždánický les se nachází na rozhraní okresů Vyškov a Hodonín. Je tvořen početným souborem převážně lesních ekosystémů, údolními nivami potoků a na okrajích masivu Ždánického lesa početnými pozůstatky stepních a lesostepních lokalit, z nichž sedm požívá zvláštní ochrany. Přístupů do přírodního parku je mnoho, v podstatě z každé obce, v jejímž katastrálním území se park nachází.

Území je po stránce geologické součástí karpatských třetihorních oblastí. Lesy mají z velké části původní charakter, lesním hospodářstvím byla jejich podstata jen málo narušena. Daleko negativněji působí na krajinu zemědělská výroba. Po kolektivizaci byly pozemky sceleny ve velké celky bez ohledu na reliéf krajiny, což vedlo ke zničení některých původních vegetačních prvků a smytí humusní složky půdy. Také nivní půdy byly přeměněny v ornou půdu. Na úpatí oblasti je situace o něco příznivější, neboť zde byly zachovány sady, vinohrady a lada.

Obrovský krajinářský význam má především komplex lesů, a to i z celorepublikového hlediska. Vysoký podíl původních dřevin z něho činí území s vysokou ekologickou stabilitou, což se odrazilo v jeho zařazení do nadregionálního systému ekologické stability jako systém biocenter. Významné jsou i druhově bohaté louky a ostrůvky stepní vegetace s bohatou a často i chráněnou flórou i faunou.

Nejrozšířenějším lesním porostem jsou dubové bučiny, velkou plochu zaujímají dubohabrové háje, ve vlhčích místech se tvoří lesní porost jasanové olšiny s vlhkomilnějšími a stínomilnějšími rostlinami. Zato na slunných místech se setkáme s teplomilnými doubravami.

3.5.1 Národní přírodní rezervace

Větrníky

Suchá pahorková step se nachází v katastrálním území obce Letonice a byla zřízena jako národní přírodní rezervace již v roce 1951.

V minulosti bylo území využíváno pro pastvu a v nižších partiích i k orbě. Dnes se zde nachází povrch modelovaný četnými sesuvy a skládá se tedy z hřbítků a sníženin miskovitěho tvaru. Patří mezi největší a nejcennější stepní území na jižní Moravě. Výskytem některých druhů rostlin dosahuje evropského významu, neboť je zde zachováno velké množství silně

a kriticky ohrožených druhů květeny. Významný je výskyt kosatce nízkého a pestrého, konikleců a zvonku sibiřského.

3.5.2 Národní přírodní památky

Malhotky

Malhotky se nachází v katastru obce Nevojice a jako národní přírodní památka byly zapsány v roce 1990. Jedná se o svah s jižní expozicí, na němž byla zachována stepní společenstva teplomilného charakteru, ale i přechodová společenstva lesního okraje a lesa. Lokalita byla v minulosti zemědělsky využívána jako sady, pastvina i orná půda. Součástí lokality je i porost z větší části tvořený borem. Významná je především výskytem mnoha mizejících druhů rostlin. Dále zde najdeme mnoho druhů teplomilného hmyzu, např. kudlanky nábožné.

3.5.3 Přírodní rezervace

Člupy

Přírodní rezervace byla zřízena v katastrálním území obce Marefy v roce 1990. Jedná se o k jihu otevřené údolí nacházející se severně od obce. Hlavním důvodem ochrany je zachování společenstev stepního charakteru s výskytem teplomilných a suchomilných druhů rostlin a hmyzu. Z botanických druhů se jedná např. o třemdavu bílou a zvonek sibiřský, byl rovněž pozorován výskyt ještěrky obecné a užovky hladké.

Hašky

Území, které je modelováno prudkým svahem se znatelnými terasami se nachází v katastrálním území obce Nevojice a jako přírodní rezervace bylo zřízeno v roce 1990. Ochrana je směřována k zachování zbytků sucha a teplomilných stepních společenstev.

Šěvy

Šěvy patří ke starším přírodním rezervacím, neboť jejich ochrana spadá již do roku 1950. Jedná se o stepní stráň v katastrálním území obcí Marefy a Mouřínov. Důvodem ochrany je výskyt asi 40 druhů silně ohrožených a ohrožených rostlin. Z živočichů byl pozorován výskyt tří druhů čmeláků, dva druhy ohrožených střevlíků, ještěrka obecná, slepýš křehký a rosnička zelená.

3.5.4 Přírodní památky

Baračka

V roce 1951 zde byla zřízena státní přírodní rezervace, v roce 1992 byla převedena do kategorie přírodní památka. Oblast se nachází v katastrálním území Kloboučky, Vícemilice. Jedná se o poměrně příkrý svah sklánějící se k jihozápadu. Dosud jsou zde patrné pozůstatky zemědělského využívání. Důvodem ochrany je výskyt teplomilných druhů bylin stepních společenství. V sousedním lese je pozorován výskyt kvíčal.

Hrubá louka

Hrubá louka se nachází v katastrálním území obce Mouřínov, v roce 1990 byla ustanovena jako přírodní památka. Nachází se asi 2 kilometry jižně od obce na pravém břehu Mouřínovského potoka. Jedná se o suchou zalesněnou stráň a uměle vytvořený remíz. Důvodem ochrany je zachování cenného společenstva ponticko panonské květeny. Nejvýznamnějším rostlinným druhem lokality je střevíčník pantoflíček.

Jalový dvůr

Oblíbená lokalita se nachází v katastrálním území obce Heršpice. Jako přírodní památka byla zřízena v roce 1990. Území se nachází v blízkosti statku Jalový dvůr, jedná se o Heršpický rybník a přilehlé stráně s lesy, palouky a pastvinami. Důvodem ochrany je výskyt a rozmnožování několika druhů obojživelníků v rybníku a výskyt vzácných druhů květeny na přilehlých stráních. Rybník je místem rozmnožování devíti druhů obojživelníků, a to skokana štíhlého, ropuchy obecné a zelené, rosničky zelené, kuňky obecné, skokana hnědého a zeleného a čolka obecného. Na přilehlých stráních je pozorována ještěrka obecná, užovka obojková a slepýš křehký. Z rostlinných druhů můžeme pozorovat především vstavačovité, např. vstavač vojenský nebo sasankovku lesní. V rákosí pravidelně hnízdí labutě. (viz obr.5)

Obr.5 - Jalový dvůr paseky a rybník (Foto: Lenka Vrbácká)

3.5.5. Přírodní parky

Ždánický les

Přírodní park Ždánický les byl zřízen nařízením Okresního úřadu ve Vyškově 24. dubna 1996. Ždánický les se nachází na rozhraní okresů Vyškov a Hodonín. Je tvořen početným souborem převážně lesních ekosystémů, údolními nivami potoků a na okrajích masivu Ždánického lesa početnými pozůstatky stepních a lesostepních lokalit, z nichž sedm požívá zvláštní ochrany. Přístupů do přírodního parku je mnoho, v podstatě z každé obce, v jejímž katastrálním území se park nachází.

Území je po stránce geologické součástí karpatských třetihorních oblastí. Lesy mají z velké části původní charakter, lesním hospodářstvím byla jejich podstata jen málo narušena. Daleko negativněji působí na krajinu zemědělská výroba. Po kolektivizaci byly pozemky sceleny ve velké celky bez ohledu na reliéf krajiny, což vedlo ke zničení některých původních vegetačních prvků a smytí humusní složky půdy. Také nivní půdy byly přeměněny v ornou půdu. Na úpatí oblasti je situace o něco příznivější, neboť zde byly zachovány sady, vinohrady a lada.

Obrovský krajinářský význam má především komplex lesů, a to i z celorepublikového hlediska. Vysoký podíl původních dřevin z něho činí území s vysokou ekologickou stabilitou, což se odrazilo v jeho zařazení do nadregionálního systému ekologické stability jako systém biocenter. Významné jsou i druhově bohaté louky a ostrůvky stepní vegetace s bohatou a často i chráněnou flórou i faunou.

Nejrozšířenějším lesním porostem jsou dubové bučiny, velkou plochu zaujímají dubohabrové háje, ve vlhčích místech se tvoří lesní porost jasanové olšiny s vlhkomilnějšími a stínomilnějšími rostlinami. Zato na slunných místech se setkáme s teplomilnými doubravami.

II PRAKTICKÁ ČÁST

4 Projekt Putování po Bučovicku se zajícem Zabu

Týdenní projekt Putování po Bučovicku se zajícem Zabu ukazuje dětem předškolního věku zábavnou formou život v okolí města Bučovic. V jednotlivých dnech se děti seznamují s různými tématy spojenými s poznáváním společnosti a přírody.

Celým projektem bude děti provádět postava bučovického maskota, kterým je zajíc Zabu (zajíc bučovický). Tato postavička je symbolem města a je spojena s místním renesančním zámekem, jehož dominantou je tzv. zaječí sál, kde je na nástěnných malbách zaměněn svět lidí za svět zajíců. Zajíci jsou oblečeni jako lidé a chovají se jako oni. Proto budeme se Zabu poznávat zvířata, stromy a rostliny, historické památky města, naučíme se, jak správně třídit odpad a také jak se správně chovat k naší přírodě. Pro lepší fantazii a motivaci dětí použijeme jako zajíce Zabu plyšovou hračku nebo loutku, kterou si vyrobíme. K dětem tak budeme mluvit jejím prostřednictvím, budeme jim sdělovat různé informace a zadávat úkoly, které se budou snažit splnit.

Každý den je zaměřen na jedno určité téma. Během týdne, který je motivován postavičkou bučovického zajíce Zabu, se děti seznámí s těmito tématy:

- Zajíc Zabu nás seznamuje s rostlinami a stromy.
- Čím by chtěl být zajíc Zabu, až bude velký.
- Třídíme odpad se zajícem Zabu aneb Chráníme naši planetu Zemi.
- Poznáváme dopravní prostředky se zajícem Zabu.
- Společné putování na ekofarmu Jalový dvůr.

Obr.6 - Zajíc Zabu (foto: Městský úřad Bučovice)

4.1 Zajíc Zabu nás seznamuje s rostlinami a stromy

Vzdělávací cíle:

- seznamování s místem a prostředím, ve kterém dítě žije,
- vytváření pozitivního vztahu k okolnímu životnímu prostředí. (Dítě a svět)

Očekávané výstupy:

- osvojit se elementární poznatky o okolním prostředí, které je dítěti blízké, pro ně smysluplné a přínosné, zajímavé a jemu pochopitelné a využitelné pro další učení a životní praxi. (Dítě a svět)

Klíčové kompetence:

- dítě se učí nejen spontánně, ale i vědomě; vyvine úsilí; soustředí se na činnost a záměrně si i zapamatuje; při zadané práci dokončí, co započalo; dovede postupovat podle instrukcí a pokynů; je schopno dobrat se k výsledkům. (Kompetence k učení)

Ranní činnosti

Cíl: seznámení dítěte s druhy jednotlivých stromů

Organizace: individuální u stolečku

Metody: slovní-monologické – vysvětlení zadaného úkolu

Kompetence: k učení

Pomůcky: grafomotorický list – ovocný strom v sadu (viz příloha č. 1)

Motivace: V mateřské škole děti seznámíme s tematikou stromů a rostlin kolem nás. Vysvětlíme, že stromy se skládají z různých částí, jako jsou kořeny, kmen, větve, list, plod. V průběhu vycházky se budeme na jednotlivé části zaměřovat.

Popis: Děti jsou seznámeny s pracovním listem, na kterém mají za úkol spočítat, kolik je na stromě jablíček, poté dokreslit žebřík a plot, který strom v sadu lemuje. Společně si pak povídáme o tom, zda se jedná o strom listnatý, nebo jehličnatý. Jaký je mezi nimi rozdíl. Pokládáme také otázky, zda na listnatém stromě roste ovoce, a co roste na jehličnatých stromech.

Pohybová činnost

Cíl: orientace v prostoru, rychlost, postřeh, taktika, rozvoj paměti

Organizace: hromadná v herně

Metody: slovní monologické – vysvětlení a popis hry; názorně demonstrační – ukázka pohybu

Kompetence: k učení, k řešení problémů

Pomůcky: barevné drátěnky

Motivace: pohybovou částí nás provází maskot zajíc Zabu, který se bude na děti dívat, jak umí cvičit. Zajíc kouzelnou hůlkou začaruje polovinu dětí na zloděje a druhou polovinu na ovocné stromy.

Popis: Děti vytvoří dvojice – jeden se stane zlodějem a druhý ovocným stromem. Po místnosti jsou rozmístěny drátěnky. Děti, které představují ovocné stromy, se posadí na zem a snaží se jablíčka „drátěnky“ chránit před ostatními zloději pouze svým tělem, bez použití rukou. Zloději běhají po celé hrací ploše a snaží se nosit další jablíčka svému stromu. Zloději se snaží především ukořistit jablíčka svých soupeřů. Při akci však nesmějí používat násilí. Po pár minutách vedoucí hry - učitel – ukončí hru, krátce zhodnotí výsledek jednotlivých dvojic a po výměně rolí ve dvojicích se hra opakuje.

Řízená činnost

Cíl: seznámení dětí se správným chováním v lese

Organizace: skupinová v herně

Metody: slovní-monologické – vysvětlení; dialogické- rozhovor s dětmi; názorné

Kompetence: k učení, řešení problémů

Pomůcky: obrázky správného chování v lese

Motivace: Zajíc Zabu zpěvem přiláká děti do kolečka, ty se chytanou za ruce, vytvoří kruh a posadí se na koberci. Zajíc motivuje děti tím, že dnes půjdeme na procházku do místního lesíka, tudíž bychom měli vědět, jak se v takovém lesíku správně chovat.

Popis: Důležitou aktivitou před vstupem do lesa by mělo být ponaučení dětí o tom, jak by se měly správně v lese chovat. Děti rozdělíme do skupinek, které budou mít za úkol

správně roztřídit připravené obrázky podle toho, jak se lidé v lese chovají. Správné chování přiřadí ke směřujícímu se obličejí a špatné chování k obličejí zamračenému. Je důležité, aby děti samy zdůvodnily, proč daný obrázek takhle přiřadily.

Pobyt venku

- Během společné vycházky místním lesíkem upozorňujeme děti na různé druhy stromů, děti samy určují, zda jsou stromy listnaté či jehličnaté, popřípadě se snažíme společně určit druh stromu. Různými otázkami vedeme děti k tomu, aby si všímaly rozdílů mezi stromy. Pozorujeme, že každý má jinou strukturu kůry, odlišný je nejen tvar listů, ale i jejich velikost, zmíníme se o tom, že každý strom má nějaké plody. Během vycházky se snažíme najít různé listy a plody stromů. Ještě před vycházkou děti upozorníme na to, že přírodniny, které budeme v lese sbírat, budou pouze ty, které najdeme na zemi.
- Na paloučku lesa jsou rozmístěny stromy o různé tloušťce kmenu. Děti mají za úkol obejmout stromy a spočítat, kolik dětí ho objalo. Potom určí, který strom byl větší podle toho, který strom objímalo nejvíce dětí (procvičení matematických představ, určování pojmů větší menší než, stejný).

Odpolední činnosti – zhodnocení celého průběhu dne, děti samy určí, jaké činnosti se jim líbily a které by si chtěly zopakovat. S dětmi se můžeme naučit básničku spojenou s kreslením lístečku.

Srdíčko se překulilo? Nevím, jak ho číst.

Ale ne, to není srdce. Že by to byl list?

(kresba obráceného srdce, obtáhnout srdce, kresba středové linky, obtáhnout středovou linku)

Porad'te, co ještě chybí... Stopka se mi daří.

Ted' už se mi vážně líbí, list vesele září.

(malíř se ptá publika, kresba stopky, obtáhnout stopku, dokreslit lístečku jemné žilky)

(Horová, 2010, s. 83)

4.2 Čím by chtěl být zajíc Zabu, až bude velký

Vzdělávací cíle:

- rozvoj schopnosti žít ve společenství ostatních lidí (spolupracovat, spolupodílet se), přináležet k tomuto společenství (ke třídě, k rodině, k ostatním dětem) a vnímat a přijímat základní hodnoty v tomto společenství uznávané. (Dítě a společnost)

Očekávané výstupy:

- pochopit, že každý má ve společenství (v rodině, ve třídě, v herní skupině) svou roli, podle které je třeba se chovat. (Dítě a společnost)

Klíčové kompetence:

- ovládá řeč, hovoří ve vhodně formulovaných větách; samostatně vyjadřuje své myšlenky, sdělení, otázky i odpovědi; rozumí slyšenému; slovně reaguje a vede smysluplný dialog. (Kompetence komunikativní)

Ranní činnosti

Cíl: rozvoj jemné motoriky, správné přiřazení dopravního prostředku k povolání

Organizace: individuální u stolečku

Metody: slovní, praktické

Kompetence: k řešení problémů

Pomůcky: pracovní list – poznej a pojmenuj účel dopravních prostředků (viz příloha č. 2)

Motivace: Zajíc Zabu, šel dnes do školky a viděl zaparkovaná auta na ulici. Zkusíš mu poradit a správně přiřadit dopravní prostředek k osobě, která ho používá?

Popis: Děti pojmenovávají dopravní prostředek a profese jemu určené. Čarou správně přiřazuje danou profesi. Společně pak zkontrolujeme jednotlivá přiřazení.

Pohybová činnost – překážková dráha (viz příloha č. 3)

Cíl: rozvíjení a procvičování tělesných dovedností a schopností. Skok, chůze, běh, orientace v prostoru.

Organizace: hromadná v herně

Metody: slovní – monologická- vysvětlení úkolu, názorně demonstrační- ukázka požadovaného úkolu

Kompetence: sociální a interpersonální, k učení, k řešení problémů

Pomůcky: lavička, stuhy, obruče, žíněnka, žebřiny, lano, bedna

Motivace: Zajíc Zabu se byl podívat v hasičském závodě a viděl, jak musí páni hasiči překonávat různé překážky. Společně se proměníme na hasiče a vyzkoušíme si zdolat překážkovou dráhu jako správní hasiči.

Popis: Rušná část- honička - honič honí děti, pokud někoho chytí, tak zůstávají stát. Chyceného hráče vezme za ruku a doprovodí jej k žíněnce. Honič jde chytat další hráče. Chycený hráč vymyslí nějaký cvik, který pak předvede dalšímu chycenému hráči. Po předvedení svého cviku je volný a jde zpět do herního prostoru. (Mazal, 2007, s.163)

Hlavní část- připravíme v herně překážkovou dráhu, kterou budou děti zdolávat. Vysvětlíme dětem, co budou na jednotlivých stanovištích provádět za cviky. Po slovním vysvětlení jim jednotlivé cviky názorně ukážeme.

Závěrečná část – děti si lehnou na záda, zavřou oči a odpočívají po náročné překážkové dráze. Necháme chvíli na odpočínutí. Koho v průběhu odpočívání pohladí plyšový zajíc Zabu, ten otevře oči, zvedne se ze země a odchází do třídy ke stolečku na své místo.

Řízená činnost

Cíl: seznámit děti s různými povolání a profesemi

Organizace: skupinová v herně

Metody: slovní – monologická, názorná, praktická

Kompetence: k učení, komunikativní

Pomůcky: didaktické obrázky povolání a charakteristická věc, typická, pro dané povolání na magnetické tabuli

Motivace: Maskot Zabu vypráví dětem, čím by chtěl být, až bude velký. Navazuje s dětmi kontakt a povídají si o tomto tématu.

Popis:

- S dětmi si společně v komunitním kruhu vyprávíme o tom, jaká jsou povolání, ptáme se, čím by chtěly být, až budou velcí. Zároveň zjišťujeme, jaké mají povědomí o rozmanitosti povolání. Připravíme si pro děti různé činnosti, jako je například

přiřazení charakteristické věci k povolání, například policista – pouta, hasič – hadice, kadeřnice – nůžky, kuchař – pánvička, uklízečka – vysavač, zedník – míchačka, švec – bota, doktor – teploměr apod.

- Společně se zájcem Zabu vedeme s dětmi rozhovor na téma práce. Ptáme se, proč lidé musí chodit do práce, co znamená, když o někom řekneme, že je nezaměstnaný, co rodiče za vykonanou práci dostanou nebo jaké povolání rodiče vykonávají?
- Práce se slovy – dítě se snaží o rozklad názvů profesí na slabiky, rozpoznání písmene, kterým profese začíná.

Pobyt venku:

- S dětmi se společně vydáme k místní hasičské stanici, kde nás již očekává důstojník hasičské jednotky. Ten seznámí děti s chodem hasičské stanice, kde jsou zaparkována auta. Následuje prohlídka hasičského vozu, hasičské stanice, seznámení s rozhlasem, kterým se oznamují požáry, prohlídka a pojmenování hasičského vybavení – proudnice, hadice, savice, koš, kád'.
 - Následuje ukázka požárního útoku – hašení hořícího auta

Odpolední činnosti - zhodnocení celého průběhu dne, děti samy určí, jaké činnosti se jim líbily a které by si chtěly zopakovat, řeknou, co se nového naučily.

4.3 Třídíme odpad se zajícem Zabu aneb Chráníme naši planetu Zemi

Vzdělávací cíle:

- pochopení, že změny způsobené lidskou činností mohou prostředí chránit a zlepšovat, ale také poškozovat a ničit. (Dítě a svět).

Očekávané výstupy:

- pomáhat pečovat o okolní životní prostředí - dbát na pořádek a čistotu, nakládat vhodným způsobem s odpady, starat se o rostliny, spoluvytvářet pohodu prostředí, chránit přírodu v okolí, živé tvory apod. (Dítě a svět)

Klíčové kompetence:

- Má elementární poznatky o světě lidí, kultury, přírody i techniky, který dítě obklopuje, o jeho rozmanitostech a proměnách; orientuje se v řádu a dění v prostředí, ve kterém žije. (Kompetence k učení)

Ranní činnosti

Cíl: vytváření povědomí o třídění odpadu

Organizace: individuální u stolečku

Metody: slovní – monologická – vysvětlení požadovaného úkolu, názorně demonstrační

Kompetence: k učení, k řešení problémů, činnostní a občanské

Pomůcky: vystřižené kontejnery z barevného papíru, vystřižené obrázky z letáků

Motivace: Zajíc Zabu, viděl u školky nové odpadní kontejnery, zastavil se u nich a pozoroval, že každý z nich má jinou barvu. Společně se zajícem si vysvětlíme, co do kterého kontejneru patří.

Popis: Dítě má na stolečku vyrobené kontejnery z barevných papírů. Vedle nich jsou vystřižené různé věci, které jsou dětem známé, jako je například plastová lahev, šampon, lahev od sirupu, konzerva, mobilní telefon apod. Společně s dětmi si vysvětlíme, co jaká barva kontejneru znamená, a jaký do něj patří odpad. Společně s dětmi odpad roztrídíme. (viz obr.7)

Obr.7 - Třídění odpadu (Foto: Lenka Vrbácká)

Pohybová činnost

Cíl: běh v prostoru, orientace v prostoru, reakce na určený povel

Organizace: hromadná v herně

Metody: slovní monologická, názorně-demonstrační

Kompetence: k učení, komunikativní

Pomůcky: básnička

Popis hry:

Rušná část – zahrajeme si na přírodní živly planety Země. Děti chodí, utíkají po hrací ploše, jakmile paní učitelka tleská pomalu, znamená to, že prší – děti chodí pomalu po špičkách. Jestliže změníme tempo na rychlejší – děti utíkají rychle. Po zaznění slova potopa děti vylezou na lavičku, slovo tornádo znamená, že si děti kleknou na zem a schoulí se do klubíčka, při zaznění slova slunce si děti lehnou na záda a znázorňují, že se opalují. Jednotlivá slova se průběžně opakují.

Hlavní část – společně se naučíme básničku a zacvičíme si na ni.

Planeta se sem tam houpá, (vzpažíme ruce a znázorňujeme houpaní napravo, nalevo)
dolů klesá, vzhůru stoupá. (dřepneme si, pomalu se vytahujeme až na špičky)

Leť, planeto, výš a výš, (tleskání do rytmu a poskakování na místě)
třeba k slunci doletíš (znázornění koule před sebou rukama)

Řízená činnost

Cíl: vytváření povědomí o tom, že lidé mohou přírodu nejen chránit, ale taky poškozovat a ničit

Organizace: hromadná v herně

Metody: slovní – monologická a dialogická

Kompetence: k učení, činnostní a občanské, komunikativní

Pomůcky: obrázek jak vypadá planeta Země

Motivace: za pomoci naučené básničky z pohybové činnosti

Popis: Komunitní kruh – vysvětlení pojmu planeta Země – vyprávění o tom, že planeta oběhne kolem Slunce jednou za jeden rok a zároveň, že se otáčí kolem své vlastní osy jednou za 24 hodin. Kolem Slunce obíhá osm planet a ty tvoří sluneční soustavu. Vysvětlíme dětem, že Zemi hrozí mnoho nebezpečí a velice často je způsobují lidé, kteří na Zemi žijí. Musíme si tedy uvědomit, že je třeba chovat se ekologicky a naši planetu ze všech sil ochraňovat před škodlivými vlivy, jako jsou ničení tropického deštného lesa, znečišťování ovzduší jedovatými plyny z továrních komínů a automobilů, znečišťování vodstva na Zemi.

Se zajícem Zabu si povídáme o tom, proč vyhazujeme odpadky do košů, proč nemůžeme házet odpadky do přírody apod.

Pobyt venku: v průběhu vycházky upozorňujeme děti na to, kde se vyskytují v našem městě odpadní kontejnery, kde jsou veřejné odpadkové koše a že každý má před svým domem popelnici, která se jedenkrát týdně vyváží. S dětmi se zastavíme u barevných kontejnerů a položíme před ně odpad (plastovou lahev, skleněnou lahev, noviny, konzervu), společně s dětmi si ukážeme, co do kterého kontejneru patří. (viz obr.8)

Obr.8 - Sběrný dvůr Bučovice (Foto: Lenka Vrbácká)

Odpolední činnosti - zhodnocení celého průběhu dne, děti samy určí, jaké činnosti se jim líbily a které by si chtěly zopakovat, řeknou, co se nového naučily

Děti si mohou procvičit grafomotoriku s pracovním listem – nakreslí let rakety kolem zeměkoule (viz příloha č. 4)

4.4 Poznáváme dopravní prostředky se zajícem Zabu

Vzdělávací cíle:

- rozvoj pohybových schopností a zdokonalování dovedností v oblasti hrubé i jemné motoriky (koordinace a rozsahu pohybu, dýchání, koordinace ruky a oka apod.)
- ovládnutí pohybového aparátu a tělesných funkcí (Dítě a jeho tělo)

Očekávané výstupy:

- zvládnout základní pohybové dovednosti a prostorovou orientaci, běžné způsoby pohybu v různém prostředí, jako je zvládat překážky, házet a chytat míč, užívat různé náčiní, pohybovat se ve skupině dětí, pohybovat se na sněhu, ledu, ve vodě, v písku. (Dítě a jeho tělo)

Klíčové kompetence:

- dbá na osobní zdraví a bezpečí svoje i druhých; chová se odpovědně s ohledem na zdravé a bezpečné okolní přírodní i společenské prostředí. (Kompetence činnosti a občanské)

Ranní činnosti

Cíl: rozvíjet jemnou motoriku, špetkový úchop, vlastní fantazii

Organizace: individuální u stolečku

Metody: slovní-monologické, názorně demonstrační - ukázka hotového výrobku

Kompetence: k učení, komunikativní, činnosti a občanské

Pomůcky: tvrdý papír, voskovky, barvy, pastelky, fixy, štětec, ubrus na stůl, kelímek s vodou

Motivace: Zajíc Zabu ukáže dětem, že dnes sportoval, dojel do školky na kole a dostal nápad, že si dnes společně budeme vyprávět o dopravních prostředcích a je jen na dětech, jaký dopravní prostředek si nakreslí.

Popis: Děti mají za úkol nakreslit dopravní prostředek dle své vlastní fantazie. Je jen na nich, jakou techniku si vyberou a jaký dopravní prostředek nakreslí. Vytvoříme tak prostor pro rozvoj jejich vlastní fantazie

Pohybová činnost

Cíl: rozpoznávání barev, orientace v prostoru, reakce na smluvený signál

Organizace: skupinová v herně

Metody: slovní monologická, názorně-demonstrační

Kompetence: sociální a interpersonální, k učení, k řešení problémů

Pomůcky: barvy semaforu – červená, oranžová, zelená, stuhy různé barvy, 3 praporky nebo kužely, které určují jednotlivá nádraží

Popis:

Rušná část - Děti se promění v auta, cvičitelka má nachystané tři barvy, které jsou na semaforu – zelená, oranžová, červená. Když ukáže zelenou, děti proměněné v autíčka se rozjedou a utíkají po herní ploše. Když zvedne červenou, tak se autíčka zastaví a zůstanou stát na místě. Jestliže zvedne barvu oranžovou, tak je to pro děti znamení, že se mají připravit

Pohybová hra - Děti jsou rozděleny do tří skupin podle barvy stuhy. Každé družstvo má nádraží označené jinou barvou. Děti se pohybují za vedoucím dítětem v zástupu, jednou rukou se drží za rameno předcházejícího dítěte, druhou mávají barevnou stuhou. Děti chodí libovolným směrem, na znamení cvičitelky se „vlaky“ co nejrychleji zastaví na svém nádraží.

Závěrečná část - Na závěr cvičení si pustíme písničku „Jede, jede mašinka“ děti utvoří vagony za sebou a mašinka se bude do rytmu písničky pohybovat po třídě různými směry, můžeme použít i překážku. Potom mašinka rozveze jednotlivé děti ke svým židličkám, kde se převléknou.

Řízená činnost

Cíl: seznámit děti s dopravní situací ve městě

Organizace: skupinová v herně

Metody: slovní dialogické, názorně demonstrační

Kompetence: k učení, činnostní a občanské, sociální a interpersonální, komunikační

Pomůcky: obrázky různých dopravních situací

Motivace: za pomoci básničky

Co máš dělat na červenou,
když se kolem auta ženou?
Na chodníku klidně stát,
do ulice nevbíhat!

Co znamená tahle změna,
teď je žlutá rozsvícená?
Připrav se a pozor dej,
čekej, nikam neběhej.

A když svítí zelená,
co to děti znamená?
Malí jako velicí,
rychle přejdou ulici. (Adamovská, 2004, s. 50)

Popis: S dětmi utvoříme komunitní kruh a bavíme se o různých dopravních situacích vyobrazených na obrázku. Děti mají za úkol popsat, jaký dopravní prostředek vidí. Pak pokládáme jednotlivé otázky. Ptáme se, co se může pohybovat po chodníku, co na vozovce? Co udělají lidé, než nastoupí do dopravního prostředku? Co může být na ulici nebezpečné a proč? Proč chodí lidé raději po chodníku než po silnici? Také dětem ukážeme obrázky dopravních prostředků, necháme je pojmenovat a vyhledat společné znaky.

Pobyt venku

- S dětmi společně vyjdeme na školní zahradu, na které máme možnost uspořádat závody na koloběžkách. Děti mají za úkol co nejrychleji objet kužel a vrátit se zpátky na startovní čáru. Zároveň musí dbát na bezpečnost a na pravidla.
- Při procházce si s dětmi vysvětlujeme různé dopravní situace. V našem městě si ukážeme, jak funguje světelná signalizace, co dělat, když se rozsvítí zelená nebo červená barva na semaforu. Názorně si předvedeme, co dělat na přechodu pro chodce na méně frekventované silnici. Zdůrazňujeme, že přes přechod se neloudáme, ale přecházíme rychlým tempem a před vstupem na přechod se rozhlédneme na pravou a potom na levou stranu. To je základ pro nejbezpečnější přejetí dopravní komunikace.

Odpolední činnosti - zhodnocení celého průběhu dne, děti samy určí, jaké činnosti se jim líbily a které by si chtěly zopakovat, řeknou, co se nového naučily. Děti si dále samy určí činnost, kterou chtějí provádět. Mohou například postavit cestu pro auta nebo můžeme nabídnout stavebnici s vláčky a kolejemi.

4.5 Společné putování na ekofarmu Jalový dvůr

Vzdělávací cíle:

- vytvoření povědomí o vlastní sounáležitosti se světem, s živou a neživou přírodou, lidmi, společnostmi, planetou Zemí. (Dítě a svět)

Očekávané výstupy:

- vnímat, že svět má svůj řád, že je rozmanitý a pozoruhodný, nekonečně pestrý a různorodý, a to, jak svět přírody, tak i svět lidí
- mít elementární povědomí o existenci různých národů a kultur, různých zemích, o planetě Zemi, vesmíru apod. (Dítě a svět)

Klíčové kompetence:

- Klade otázky a hledá na ně odpovědi; aktivně si všímá, co se kolem něho děje; chce porozumět věcem, jevům a dějům, které kolem sebe vidí; poznává, že se může mnohému naučit, raduje se z toho, co samo dokázalo a zvládlo. (Kompetence k učení)

Ranní činnosti

Cíl: rozvoj jemné motoriky

Organizace: individuální ve třídě u stolečku

Metody: slovní – monologická – vysvětlení úkolu dětem

Kompetence: k učení, komunikativní

Pomůcky: plastelína, nebo modelovací hmota, ubrus,

Motivace: Děti si povídají se zajícem Zabu, který jim vypraví o tom, kolik má různých kamarádů zvířátek. Ptá se dětí, zda znají nějaká zvířátka, která žijí v lese, na dvorku, na farmě apod. Děti mají zajícovi vymodelovat nějaké zvířátko dle jejich vlastní fantazie. Jednotlivé výrobky si potom každý odnese na výstavku do třídy.

Popis: Děti sedí u stolečku, kde mají nachystané pracovní místo a modelovací hmotu. Každý si sedne na své místo a začne tvořit zvířátko. Pokud dítě bude chtít, může si vymodelovat zvířátek víc.

Pohybová činnost

Cíl: orientace v prostoru, využití získaných znalostí v pohybové hře,

Organizace: skupinová v herně

Metody: slovní – monologické i dialogické, názor, praktické

Kompetence: k učení, sociální a interpersonální

Pomůcky: audio přehrávač, audio nahrávka

Motivace: Zacvičíme si dnes se zvířátky a za odměnu, když budete děti pěkně cvičit, tak si společně zatančíme.

Popis: Pomocí následující hry si děti upevní získané informace o tom, jaká mají zvířátka mlád'ata. Hra spočívá ve formě otázek a odpovědí, se kterými jsme děti předem seznámili.

Ach já smutná kravička. (kravička popochází, jakoby něco hledala)

Copak se ti stalo? (děti popojdou blíže)

Ztratila jsem mlád'átko. (kravička je smutná)

Jak se jmenovalo? (děti ji pohladí po hlavě)

Telátko.

A jak povídalo?

Bú, bú. (děti a kravička čekají na odpověď)

(Horová, 2010, s. 27)

Kravička hledá mezi dětmi mládě. Když ho najde, dostává slovo další zvířecí maminka.

Navrhované zvířecí maminky a jejich mlád'ata: medvědice – medvídek, kráva – telátko, ovce – jehňátko, fenka – štěňátko, husa – housátko, slepice – kuřátko, kočka – koťátko, koza – kůzle, prase – sele.

Hlavní část – s dětmi si pustíme audio nahrávku Cvičíme se zvířátky. Děti tančí po hrací ploše a předvádějí různá zvířátka, která znají. Poskakují snožmo jako vrabci, lezou po čtyřech jako kočky, skáčou jako žáby, naznačují plavání jako ryba, létání jako ptáci. Děti upozorníme, že při tanci do nikoho nevrážíme, tancujeme buď sami, nebo s kamarádem.

Řízená činnost

Cíl: naučit se píseň: Běžel tudy zajíček (viz příloha č. 5), děti budou umět slova písničky, rytmus, melodii, budou umět písničku zazpívat

Organizace: hromadná v herně u klavíru

Metody: slovní monologická i dialogická, názorná, praktická

Kompetence: k učení, komunikativní, sociální a interpersonální

Pomůcky: text písně, notový záznam, průpravné obrázky k písničce

Motivace: Společně se zajícem Zabu se naučíme písničku o jeho kamarádovi zajíci.

Popis: Děti budou sedět na židličkách okolo klavíru. Společně si vytleskáme text písně, tak aby si slova dokázala osvojit a zapamatovat. Poté si s dětmi na slabiku „la“ zazpíváme melodii písničky. Následně se po částech snažíme písničku naučit.

Pobyt venku

Společně se vydáme s dětmi na blízkou farmu, kde si ukážeme, jak zvířátka žijí. Děti se seznámí s jednotlivými zvířátky. Prostřednictvím místního lektora se děti zábavnou formou dozví, kdy a jak byla farma založena, společně si pak s odborným výkladem lektorky prohlédneme prostory farmy. (viz obr.9)

Obr.9 - Ekofarma Jalový dvůr (Foto: Lenka Vrbácká)

Po návštěvě ekofarmy pokračujeme s dětmi procházkou k blízkému rybníku. Během cesty se zastavíme u včelího úlu a povíme si krátkou básničku spojenou s pohybem. Jakmile docvičíme, rozebereme text básničky. Pokládáme dětem otázky, proč včelky neslyší na volání? Proč musíme běžet pro kytici? Společně se dobereme k výsledku, že včelky létají

na květiny kvůli pylu, ze kterého pak včelař vyrábí med. Následuje prohlídka včelího úlu, krátké povídání s panem včelařem a ochutnávka medu.

Pan včelař má trápení, proč jsou úly prázdné? Kdo ví?

Včelky mají rojení, ulétly mu k sousedovi.

(děti se chytí rukama za hlavu, rozpaží a připaží,
rozpaží, třepotají prsty, udělají krok vpřed)

Nepomohou povely, těm rozumí leda psíci.

Jak se volá na včely? Zkuste běžet pro kytici.

(naznačují hrozbu ukazovákem, přiloží rozevřené dlaně k ústům,
běhají na místě na špičkách)

(Horová, 2010, s. 57)

Odpolední činnosti - zhodnocení celého průběhu dne, děti samy určí, jaké činnosti se jim líbily a které by si chtěly zopakovat, řeknou, co se nového naučily. Děti vypráví zážitky z ekofarmy.

Závěr

Jako téma mojí bakalářské práce jsem zvolila Využití mikroregionu města Bučovice předškolním vzděláváním se zaměřením na poznávání přírody a společnosti. V okolí města se totiž nachází poměrně velké množství přírodních objektů, mnohé z nich jsou státem chráněny a to přímo vybízí k tomu, aby již děti předškolního věku získaly povědomí o přírodě i společenských výtvořech místa, kde žijí. Tím, že se v mateřské škole seznámí se svým okolím, získají k němu bližší vztah a budou ho i pozitivně vnímat a ochraňovat.

V teoretické části bakalářské práce jsem se zabývala poznáváním přírodního prostředí v předškolním vzděláváním v době minulé i v současnosti. Pozornost jsem věnovala také kurikulárním dokumentům, z nichž poznávání přírody a společnosti vychází. Zvláštní úlohu hraje především Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzděláváním a z něj vycházející konkrétní školní vzdělávací programy. Jejich cílem je seznamovat děti s místem, kde žijí, s jejich nejbližším okolím a vytvářet pozitivní vztah k němu. Ke splnění těchto cílů je třeba užít vhodné organizační formy práce, metody a postupy, jimž jsem se věnovala v další části práce.

Shromážděný materiál o mikroregionu města Bučovice, jeho historii, současnosti, přírodních i společenských podmínkách jsem využila v praktické části bakalářské práce. Zde jsem vytvořila týdenní projekt k poznáváním mikroregionu města Bučovice z hlediska přírodního i společenského. Jeho cílem bylo seznámit děti s městem a jeho okolím a vytvořit v nich kladný vztah k němu. Projekt jsem nazvala Putování po Bučovicku se zajícem Zabu, který je maskotem města Bučovice, ale také průvodcem dětí plánovanými aktivitami. Jednotlivé dny projektu jsou zaměřeny na poznáváním přírody, třídění odpadu, problematiku dopravy, volby povolání a celý projekt je zakončen společným putováním na ekofarmu Jalový dvůr. Užila jsem metody vhodné pro předškolní vzděláváním, především metodu slovní – vyprávění, rozhovor, vysvětlování, metody názorné i metodu praktické činnosti s dětmi. Střídají se metody skupinové i individuální práce s dětmi. Aktivity jsou plánovány jak pro prostředí mateřské školy, tak pro pobyt na vycházce či na výletě. Děti mohou navštívit například hasičskou stanici, sběrný dvůr či ekofarmu.

Vzhledem k tomu, že ještě nepracuji jako učitelka v mateřské škole, nemohla jsem celý projekt vyzkoušet, ale částečně jsem aktivity prověřila v rámci školní praxe v Mateřské škole v Bučovicích a v mateřském centru Wrtulka, kde již několik let pracuji. Projekt se setkal s kladným ohlasem u dětí i u jejich rodičů.

Cíl mé práce byl splněn, děti se pomocí přiměřených aktivit seznámily s prostředím, ve kterém žijí, poznaly místa, která je obklopují. Vyzkoušely si, že samy mohou alespoň částečně chránit přírodu a vytvořit si k ní pozitivní vztah tak, že se později budou k její ochraně stavět odpovědně. Výchovně vzdělávací cíle předškolního vzdělávání v oblasti Dítě a svět byly naplněny.

Seznam pramenů a literatury

- ADAMOVSÁ, M. *Děti v dopravním provozu, aneb o klukovi z počítače*. Praha: Rotag, 2004. ISBN 80-903175-3-7.
- BOROVÁ, B. *Cvičíme s malými dětmi*. 1. vyd. Praha: Portál, 1998. 128 s. ISBN 80-7178-223-8
- BŘEZINA, V. a kol.: *Ždánický les a Politaví*. Kyjov: GraTisk, 2004, 105 s. ISBN 80-239-4660-9.
- HEDERER, J.: *Životní prostředí a výchova*. Praha: Portál, 1994. 51 s. ISBN 80-85282-88-7.
- HENEK, T.: *Hrou připravujeme na školu*. Praha: SPN, 1977, 135 s.
- HINŠT, A. *Tři věže v erbu*. Bučovice: Boma, 1994. 77 s.
- HOROVÁ, L. *Ve školce je bezva*. 1. vyd. Praha: Portál, 2010. 130 s. ISBN 978-80-7367-694-0.
- KOMENSKÝ, J. A. *Informatorium školy mateřské*. Praha: SPN, 1964, 52 s.
- KOPŘIVA, J. a kol. *Chráněná území okresu Vyškov*. Vyškov: Grafické podniky Kusák s.r.o., 1999. 32 s.
- KULHÁNKOVÁ, E. *Písničky a říkadla s tancem*. 2. vyd. Praha: Portál, 2002. 143 s. ISBN 80-7178-655-1.
- MACKOVČIN, P. a kol. *Chráněná území ČR. Brněnsko*. Praha: Artedit, s.r.o., 2007, 931 s. ISBN 978-80-86064-66-6.
- MÁCHAL, A. *Malý ekologický a environmentální slovníček*. 5. vyd. Brno: Rezekvítek, 2008, 56 s. ISBN 80-86626-08-3.
- MÁCHAL, A. *Průvodce praktickou ekologickou výchovou*. Brno: Rezekvítek, 2000, 205 s. ISBN 80-902954-0-1.
- MAŇÁK, J. *Nárys didaktiky*. Brno: PdF MU Brno, 2003. 104 s. ISBN 80-210-3123-9.
- MAŇÁK, J. *Vyučovací metody*. Praha: SPN, 1967. 173 s.
- MARTIŠKO, J. *Přírodní parky Jihomoravského kraje*. Brno: Tiskdruck Velimský, 2007, 103 s.
- MAZAL, F. *Hry a hraní pohledem ŠVP*. 1. vyd. Olomouc: HANEX, 2007. 394 s. ISBN 978-80-85783-77-3.
- MAZAL, F. *Pohybové pohádky předškoláků*. 1.vyd. Olomouc: HANEX, 1994. 108 s. ISBN 80-85783-04-05.
- MINAŘÍK, P. *Bučovice. Geografie malých moravských měst*. Bučovice: Boma, 2005, 34 s.

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY (MŠMT). *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice. Bílá kniha*. Praha: Tauris, 2001. 97 s. ISBN 80-211-0372-8.

MOJŽÍŠEK, L.: *Vyučovací metody*. Praha: SPN, 1988, 341 s.

OPRAVILOVÁ, E. *Dítě si hraje a poznává svět*. Praha: SPN, 1988. 179 s.

PŘIKRILOVÁ, M. *Barevné kamínky: Tématické čtení 5*. Kroměříž: Plus s.r.o., 2010

SKALKOVÁ, J. *Obecná didaktika*. Praha: Grada, 2007, 322 s. ISBN 978-80-247-1821-7.

SMOLÍKOVÁ, K. a kol. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, Praha: Tauris, 2006, 48 s. ISBN 80-87000-00-5.

SVÁTEK, Z. *Pravila silničního provozu pro školní mládež*. Olomouc: Besip, 1972. 32 s.

ŠMELOVÁ, E. *Ohlédnutí do historie předškolní výchovy*, Olomouc: UP, 2008. 75 s. ISBN 978-80-244-2238-1.

ZÄHME, V. *Co by děti měly znát*. Dobřeovice: Rebo Productions CZ, 2005, 202 s. ISBN 80-7234-420-X.

Internetové prameny:

Předškoláci. Oficiální stránky organizace [online]. [cit. 2013-18-03]. Dostupné na WWW: <<http://www.predskolaci.cz/?p=13363#more-13363>>

Jalový dvůr. Oficiální stránky organizace [online]. [cit. 2013-10-01]. Dostupné na WWW: <<http://www.jalovydvur.cz/jalovy-dvur-t60>>

Zámek Bučovice. Oficiální stránky organizace [online]. [cit. 2012-14-12]. Dostupné na WWW: <<http://www.bucovice-zamek.cz/>>

Město Bučovice. Oficiální stránky organizace [online]. [cit. 2013-02-03]. Dostupné na WWW: <<http://www.bucovice.cz/historie-a-soucasnost/d-53/p1=60>>

Seznam příloh

Příloha č. 1: **Ovocný strom v sadu – pracovní list – vlastní námět**

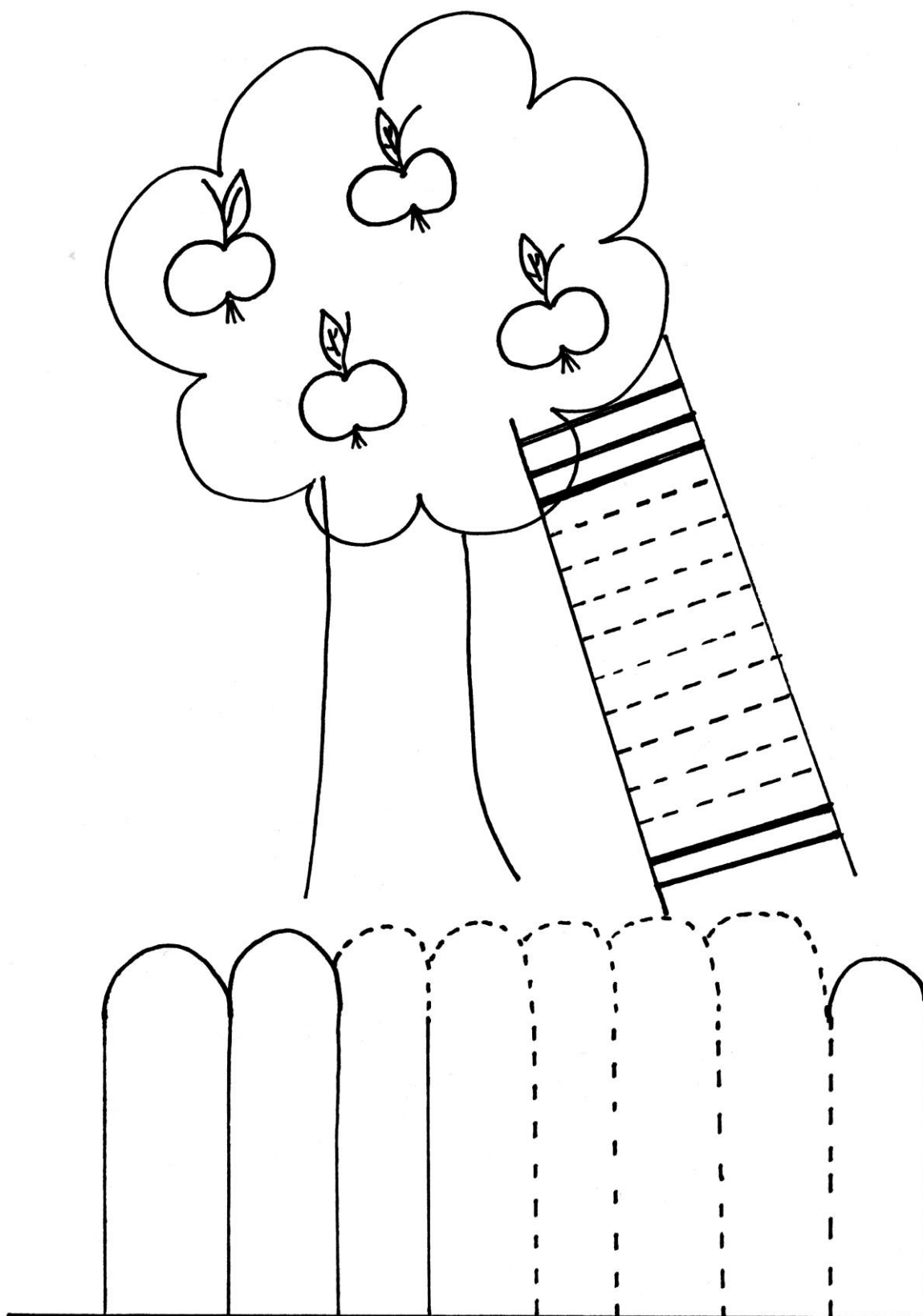
Příloha č. 2: **Poznej a pojmenuj účel dopravních prostředků**

Příloha č. 3: **Překážková dráha**

Příloha č. 4: **Let rakety kolem zeměkoule – pracovní list – vlastní námět**

Příloha č. 5: **Písnička: Běžel tudy zajíček**

Příloha č. 1: Ovocný strom v sadu – pracovní list – vlastní námět

Příloha č. 2: Poznej a pojmenuj účel dopravních prostředků

PŘIKRILOVÁ, M. *Barevné kamínky: Tématické čtení 5.* Kroměříž: Plus s.r.o., 2010

Poznej a pojmenuj účel dopravních prostředků a osob, které je používají. Správně přiřaď dopravní prostředek k osobě, která ho používá.

Příloha č. 3: Překážková dráha

(BOROVÁ, B. *Cvičíme s malými dětmi*. 1. vyd. Praha: Portál, 1998. s. 123)

Námět 5

Úvodní část

Pohybové hry: Mrazík a sluníčko, Pejsek a kočička, Korálky.

Průpravná část

Využijeme náměty z doporučené literatury.

Hlavní část

Děti cvičí ve čtyřech družstvech, které se v průběhu cvičení na jednotlivých stanovištích vystřídají.

1. *stanoviště* - lavička a stuhy, žíněnka, kroužky.

Děti jdou po lavičce a překračují stuhy, seskočí na žíněnku a cestou zpět skáčou snožmo dovnitř a ven z kroužků.

2. *stanoviště* - lavička a žíněnka, bříny a stuhy, lano.

Děti se přitahují po zádech na lavičce, na konci lavičky se poskočí na žíněnku. Přeběhnou bříny, vylezou na ně, zavěsí se a slezou po jednotlivých příčkách a přejdou po laně.

3. *stanoviště* - gymnastický koberec a stuhy.

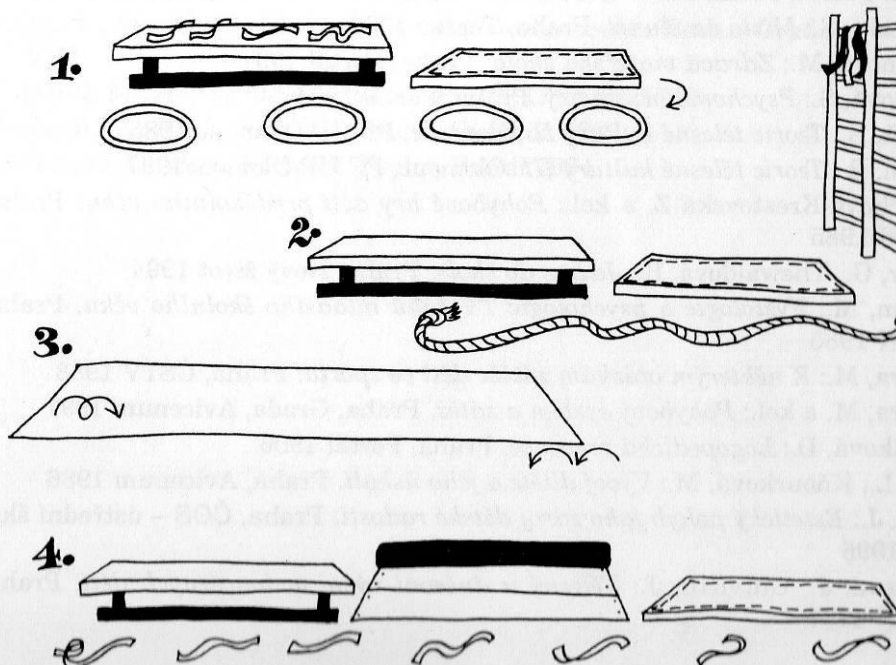
Děti drží stuhu oběma rukama nad hlavou a „válejí sudy“; napětí skakují snožmo, stuhu drží na koleny.

4. *stanoviště* - lavička, bedna, žíněnka a stuhy.

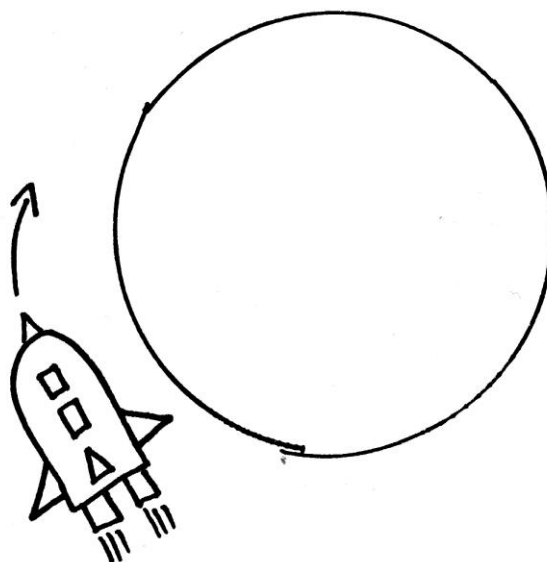
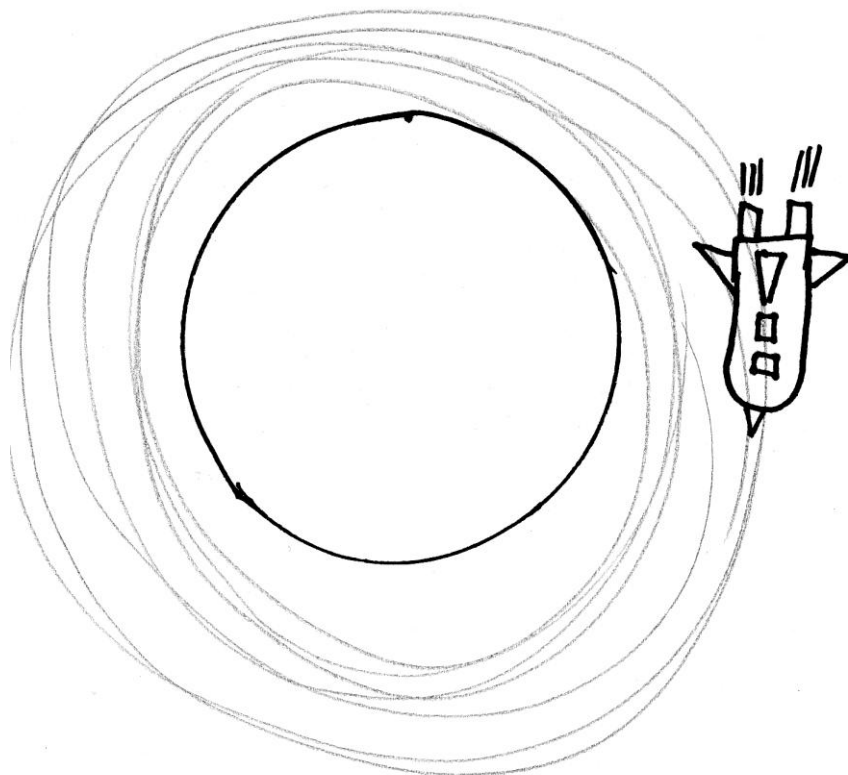
Děti převezou lavičku, vystoupí z bedny, seskočí na žíněnku (dopředu nebo záchrana) a cestou zpět slalomem mezi stuhami.

Závěr

Pohybová hra Šáteček.

Příloha č. 4: Let rakety kolem zeměkoule – pracovní list – vlastní námět

Příloha č. 5: Písnička: Běžel tudy zajíček

(KULHÁNKOVÁ, E. *Písničky a říkadla s tancem*. 2. vyd. Praha: Portál, 2002. s. 66)

BĚŽEL TUDY ZAJÍČEK

lidová

Bě - žel tu - dy za - jí - ček, hou - py, hou - py,
ne - sl py - tel žem - li - ček, hou - py, hou - py.

Počkej na mě, zajíčku, houpy, houpy, dej mi jednu žemličku, houpy, houpy.
Zajíc běžel přes kopec, houpy, houpy, udělal kotrmelec, houpy, houpy.

Anotace

Jméno a příjmení:	Lenka Vrbácká
Katedra:	Katedra primární a preprimární pedagogiky
Vedoucí práce:	PhDr. Vlasta Hrdličková, Ph.D.
Rok obhajoby:	2013

Název práce:	Využití mikroregionu města Bučovice v předškolním vzdělávání se zaměřením na poznávání přírody a společnosti
Název v angličtině:	Use of Bučovice microregion in pre-school education focusing on nature and society cognition
Anotace práce:	Bakalářská práce se zabývá využitím mikroregionu města Bučovice v předškolním vzdělávání se zaměřením na poznávání přírody a společnosti. Teoretická část informuje o mikroregionu města Bučovie, kurikulárních dokumentech zabývajících se předškolním vzděláváním a vymezuje organizační formy, metody a prostředky vzdělávání. Praktická část obsahuje návrh projektu seznamujícího děti s přírodou a společností.
Klíčová slova:	Primární vzdělávání, poznávání přírody a společnosti, mikroregion, návrh projektu
Anotace v angličtině:	The bachelor work deals with the use of Bučovice microregion in pre-school education focusing on nature and society cognition. The theoretical part gives information about Bučovice microregion and pre-school curriculum. This part specifies the forms, methods and means of education. The practical part suggests a proposal how to learn children about nature and society.
Klíčová slova v angličtině:	Pre-school education, learning nature and society, microregion, project
Přílohy vázané v práci:	5
Rozsah práce:	53
Jazyk práce:	český